

Eğer $V = V(x, y, z)$ ise

$$E_x = -\frac{\partial V}{\partial x}$$

$$E_y = -\frac{\partial V}{\partial y}$$

$$E_z = -\frac{\partial V}{\partial z}$$

$$\vec{E} = E_x \hat{i} + E_y \hat{j} + E_z \hat{k}$$

$V(x, y, z) = 3x^2y + y^2 + yz$ ise

$$E_x = -\frac{\partial V}{\partial x} = -6xy$$

$$E_y = -\frac{\partial V}{\partial y} = -3x^2 - 2y - z$$

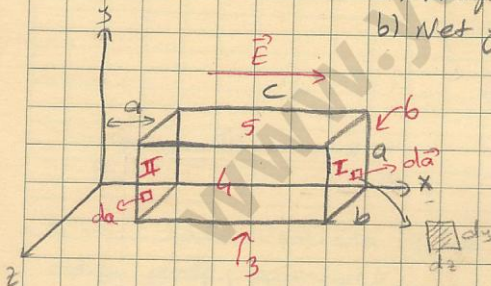
$$E_z = -\frac{\partial V}{\partial z} = -y$$

Örnek Problem Çözümleri

1-) Boyutları $a=b=0,1\text{m}$ ve $c=0,6\text{m}$ olan kapalı bir yığılma şeklelele eşit yerleştirilmiştir. Bu bölgede elektrik alan $\vec{E} = (3+2x^2)\hat{i}$ N/C olduğuna göre

a) Akıyı hesaplayınız.

b) Net yük miktarı ne kadardır?

$$\begin{aligned} \text{a) } \Phi &= \oint_S \vec{E} \cdot d\vec{a} = \frac{q_{in}}{\epsilon_0} \\ &= \int_1 \vec{E} \cdot d\vec{a}_1 + \int_2 \vec{E} \cdot d\vec{a}_2 + \int_3 \vec{E} \cdot d\vec{a}_3 + \int_4 \vec{E} \cdot d\vec{a}_4 + \int_5 \vec{E} \cdot d\vec{a}_5 + \int_6 \vec{E} \cdot d\vec{a}_6 \end{aligned}$$

$$\vec{E} = 0 \rightarrow \vec{E} \perp d\vec{a}$$

$$\int_1 (3+2(ax)^2) \hat{i} \cdot (dydz) \hat{i} + \int_2 (3+2a^2) \hat{i} \cdot (dydz) \hat{i} + \int_3 (3+2(ax)^2) dydz - \int_4 (3+2a^2) dydz$$

$$3+2(ax)^2 \int_0^a \int_0^b dydz - (3+2a^2) \int_0^a \int_0^b dydz$$

$$(3+2a^2+2c^2+uac)ab - (3+2a^2)ab$$

$$\Phi \cong 0,27 \frac{\text{Nm}^2}{\text{C}}$$

$\vec{E}$ - düzen değil
x'e bağlı

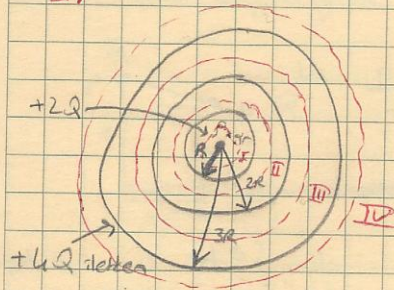
$$\text{b) } \Phi = \oint_S \vec{E} \cdot d\vec{a} = \frac{q_{in}}{\epsilon_0}$$

$$(0,27) \cdot \epsilon_0 = q_{in}$$

$$8,85 \cdot 10^{-12}$$

$$q_{in} = 2,39 \cdot 10^{-12} \text{ C}$$

2-)

a) $q = \int \rho dv$

$$2Q = \int (\rho r) (4\pi r^2 dr)$$

$$= 4\pi \rho \int r^3 dr$$

$$= 4\pi \rho \cdot \frac{r^4}{4} \Big|_0^R \rightarrow 4\pi \rho \cdot \frac{R^4}{4}$$

$$2Q = R^4 \pi \rho$$

$$\rho = \frac{2Q}{R^4 \pi} \frac{C}{m^3}$$

a) $\rho = \rho(r, R) = ?$

b) $r < R$

c) $R < r < 2R$

d) $2R < r < 3R$

e) $r > 3R$

b) $\oint \vec{E} \cdot d\vec{a} = \frac{q_{in}}{\epsilon_0}$ $\oint E da = \frac{q_{in}}{\epsilon_0} = E \frac{\oint da}{4\pi r^2}$

$$E \cdot 4\pi r^2 = \frac{q_{in}}{\epsilon_0}$$

$$q_{in} = \rho \cdot \frac{4}{3}\pi r^3 \rightarrow \pi \cdot \frac{2Q}{R^4} \cdot r^4 \rightarrow q_{in} = 2Q \frac{r^4}{R^4}$$

$$E \cdot 4\pi r^2 = \frac{2Q r^4}{R^4 \epsilon_0}$$

$$\vec{E} = \frac{2Q r^2}{4\pi \epsilon_0 R^4} \hat{r} \rightarrow \frac{2Q r^2}{R^4 4\pi \epsilon_0} \hat{r}$$

3-) Sonsuz uzun R yarıçaplı bir silindirin, $\rho = kr$ şeklinde hacimsel yük yoğunluğuna sahiptir. Silindirin içinde r deinde $\vec{E} = ?$ (silindirin ekseninden olan uzaklık r .)

R ile silindirin boyu l

c) $\vec{E} = \frac{1}{4\pi \epsilon_0} \cdot \frac{2Q}{r^2} \hat{r} \rightarrow$ yük dağılımının dışı $\rightarrow$ "nokta yük gibi"

d) $\vec{E} = 0$, $\rightarrow$ silindirin içi

a) $r < R$

$$\oint \vec{E} \cdot d\vec{a} = \frac{q_{in}}{\epsilon_0}$$

e) $\vec{E} = \frac{1}{4\pi \epsilon_0} \cdot \frac{6Q}{r^2} \hat{r}$

$$\oint \vec{E} \cdot d\vec{a} + \oint \vec{E} \cdot d\vec{a} + \oint \vec{E} \cdot d\vec{a} = \frac{q_{in}}{\epsilon_0}$$

$$\vec{E} \cdot d\vec{a} \cdot 3 = \frac{q_{in}}{\epsilon_0}$$

$$E = 0$$

$$E \cdot 2\pi r l = k \cdot 2\pi l \frac{r^3}{3\epsilon_0}$$

$$\vec{E} = \frac{k r^2}{3\epsilon_0} \hat{r}$$

$$E \cdot \frac{\oint da}{\text{genel}} \rightarrow E \cdot 2\pi r l = \frac{q_{in}}{\epsilon_0}$$

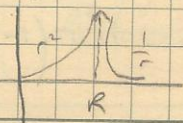
b) $E \cdot 2\pi r l = k \cdot 2\pi l \frac{R^3}{3\epsilon_0}$

$$\vec{E} = \frac{k R^3}{3\epsilon_0 r} \hat{r}$$

$$q_{in} = \int \rho dv \rightarrow \int kr (2\pi r l dr)$$

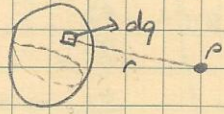
$$= k \pi 2l \int_0^R r^2 dr$$

$$= k \pi 2l \frac{r^3}{3} = q_{in}$$

Sürekli Yük Dağılımının Potansiyeli

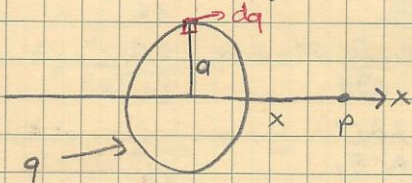
Noktasal bir yükün potansiyeli = $\frac{1}{4\pi\epsilon_0} \cdot \frac{q}{r}$ dir.

$V = \int \frac{k dq}{r}$ ile hesaplanır.

$dq = \int \rho dv$ (hacim yük dağılımı)
 $dq = \int \sigma da$ (yüzey " ")
 $dq = \int \lambda dl$ (kablolu " ")

Örnek = Düzensiz olarak yüklenmiş bir halkanın potansiyeli

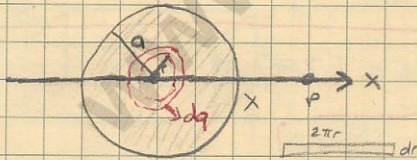
$$V = \int \frac{k dq}{r} = \int \frac{k dq}{\sqrt{a^2 + x^2}} = \frac{k}{\sqrt{a^2 + x^2}} \int dq$$

$$V = \frac{kq}{\sqrt{x^2 + a^2}}$$

$$E_x = -\frac{dV(x)}{dx} = -kq \frac{d}{dx} (x^2 + a^2)^{-\frac{1}{2}} = -kq \left(-\frac{1}{2} \right) (x^2 + a^2)^{-\frac{3}{2}} \cdot 2x$$

$$\vec{E}_x = \frac{kqx}{(x^2 + a^2)^{\frac{3}{2}}} \hat{i}$$

Örnek = Düzensiz olarak yüklenmiş bir diskin potansiyeli

$$dq = \sigma da$$

$$V = \int \frac{k dq}{r} = \int \frac{k dq}{\sqrt{a^2 + x^2}} = \int \frac{k \cdot \sigma \cdot da}{\sqrt{a^2 + x^2}}$$

$$= \int \frac{k \cdot \sigma \cdot 2\pi r dr}{\sqrt{a^2 + x^2}} = k \sigma \pi \int \frac{2r dr}{\sqrt{a^2 + x^2}}$$

$$r^2 + x^2 = u \quad 2r dr = du$$

$$= k \sigma \pi \int \frac{du}{\sqrt{u}} = k \sigma \pi \int u^{-\frac{1}{2}} du$$

$$= k \sigma \pi \frac{u^{\frac{1}{2}}}{\frac{1}{2}} \Big|_0^a = k \sigma \pi \cdot 2 \cdot \sqrt{a^2 + x^2} \Big|_0^a$$

$$E_x = -\frac{dV(x)}{dx} = -2\pi k \sigma \frac{d}{dx} (\sqrt{a^2 + x^2} - x)$$

$$E_x = -2\pi k \sigma \left(\frac{1}{2} (a^2 + x^2)^{-\frac{1}{2}} \cdot 2x - 1 \right)$$

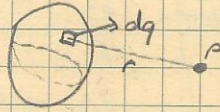
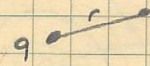
$$E_x = 2\pi k \sigma \left(1 - \frac{x}{\sqrt{a^2 + x^2}} \right) \checkmark$$

$$V(x) = (2\pi k \sigma) (\sqrt{a^2 + x^2} - |x|) \checkmark \quad x > 0 \text{ ise } |x| = x$$

$$V(x) = 2\pi k \sigma (\sqrt{a^2 + x^2} - x) \checkmark$$

Sürekli Yük Dağılımlarının Potansiyeli

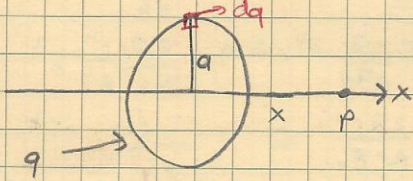
Noktasal bir yükün potansiyeli = $\frac{1}{4\pi\epsilon_0} \cdot \frac{q}{r}$ dir.

$V = \int \frac{k dq}{r}$ ile hesaplanır.

$dq = \int \rho dV$ (hacim yük dağılımı)
 $dq = \int \sigma da$ (yüzey yük dağılımı)
 $dq = \int \lambda dl$ (kablolu yük dağılımı)

Örnek = Düzgün olarak yüklenmiş bir halkanın potansiyeli

$$V = \int \frac{k dq}{r} = \int \frac{k dq}{\sqrt{a^2 + x^2}} = \frac{k}{\sqrt{a^2 + x^2}} \int dq$$

$$V = \frac{kq}{\sqrt{x^2 + a^2}}$$

$$E_x = -\frac{dV(x)}{dx} = -kq \frac{d}{dx} (x^2 + a^2)^{-\frac{1}{2}} = -kq \left(\frac{-1}{2} \right) (x^2 + a^2)^{-\frac{3}{2}} \cdot 2x$$

$$\vec{E}_x = \frac{kqx}{(x^2 + a^2)^{\frac{3}{2}}} \hat{x}$$

Örnek = Düzgün olarak yüklenmiş bir diskin potansiyeli

$dq = \sigma da$

$$V = \int \frac{k dq}{r} = \int \frac{k dq}{\sqrt{a^2 + x^2}} = \int \frac{k \cdot \sigma \cdot da}{\sqrt{a^2 + x^2}}$$

$$= \int \frac{k \cdot \sigma \cdot 2\pi r dr}{\sqrt{r^2 + x^2}} = k\sigma\pi \int \frac{2r dr}{\sqrt{r^2 + x^2}}$$

$$r^2 + x^2 = u \quad 2r dr = du$$

$$= k\sigma\pi \int \frac{du}{\sqrt{u}} = k\sigma\pi \int u^{-\frac{1}{2}} du$$

$$= k\sigma\pi \left[2u^{\frac{1}{2}} \right]_0^a = k\sigma\pi \cdot 2 \cdot \sqrt{r^2 + x^2} \Big|_0^a$$

$$E_x = -\frac{dV(x)}{dx} = -2\pi k\sigma \frac{d}{dx} (\sqrt{x^2 + a^2} - x)$$

$$E_x = -2\pi k\sigma \left(\frac{1}{2} (x^2 + a^2)^{-\frac{1}{2}} \cdot 2x - 1 \right)$$

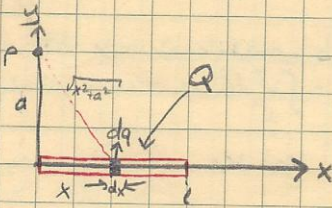
$$E_x = 2\pi k\sigma \left(1 - \frac{x}{\sqrt{x^2 + a^2}} \right)$$

$$V(x) = (2\pi k\sigma) (\sqrt{a^2 + x^2} - |x|) \quad x > 0 \text{ ise } |x| = x$$

$$V(x) = 2\pi k\sigma (\sqrt{x^2 + a^2} - x)$$

$$\int \frac{dx}{\sqrt{x^2+a^2}} = \ln(x + \sqrt{x^2+a^2})$$

Örnek 2. Sonlu uzunlukta çubuk bir telin elektrik alanı

$$\lambda = \frac{Q}{l}$$

$$\lambda = \frac{dq}{dx}$$

$$V = \int \frac{k dq}{r} = \int_0^l \frac{k \cdot \lambda dx}{\sqrt{x^2+a^2}}$$

$$V = k \lambda \int_0^l \frac{dx}{\sqrt{x^2+a^2}} = k \lambda \ln(x + \sqrt{x^2+a^2}) \Big|_0^l$$

$$V = k \lambda \ln((l + \sqrt{l^2+a^2}) - a)$$

y ekseninde üzerindeki bir nokta potansiyel

$$V = \frac{kQ}{l} \ln\left(\frac{l + \sqrt{l^2+a^2}}{a}\right) \checkmark$$

y üzerindeki bir çubuk $V = \frac{kQ}{l} \ln\left(\frac{l + \sqrt{l^2+y^2}}{y}\right)$

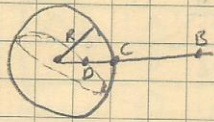
Örnek 3. Düzgen yüklenmiş bir kürenin potansiyeli

Düzgen dağılımı potansiyel için yapılabilir. Şimdi, toplam yükü Q, R yarıçaplı yarı küreyi bir küre verelim.

A) Kürenin dışındaki potansiyel? $r > R$

B) Kürenin içindeki potansiyel? $r < R$

A)

$$r > R: V_B = -\int_{\infty}^r \vec{E} \cdot d\vec{l} = -\int_{\infty}^r \frac{kQ}{r^2} \cdot dr = -kQ \left(\frac{1}{r} \right) = \frac{kQ}{r} \Big|_{\infty}^r$$

$V_B = \frac{kQ}{r} \checkmark$ Dışarı kürenin dışında potansiyel, noktasal yükün potansiyeline eşitler oldu.

$$\vec{E}_{dış} = \frac{kQ}{r^2} \hat{r}$$

$$\text{Yarıçapda } r=R: V_C = \frac{kQ}{R} \checkmark$$

$$d\vec{l} = dr \hat{r}$$

B)

$$r < R: V_D = V_D - V_C = -\int_C^D \vec{E} \cdot d\vec{l} = -\int_{r=R}^{r=r} \frac{kQr}{R^3} \cdot dr = -\frac{kQ}{R^3} \left(\frac{r^2}{2} \right) \Big|_{R}^r$$

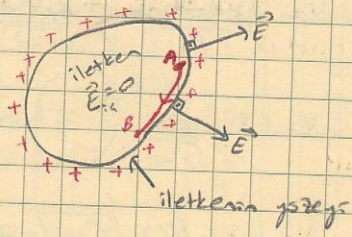
$$\vec{E}_{iç} = \frac{kQ \cdot r}{R^3} \hat{r}$$

$$V_D - V_C = \frac{kQ}{2R^3} (R^2 - r^2) \rightarrow V_D = \frac{kQ}{2R^3} (R^2 - r^2) + \frac{kQ}{R}$$

$$V_D = \frac{kQR^2}{2R^3} - \frac{kQr^2}{2R^3} + \frac{kQ}{R} \rightarrow \frac{kQ}{2R} - \frac{kQr^2}{2R^3} + \frac{kQ}{R}$$

$$V_D = \frac{kQ}{2R} \left(1 - \frac{r^2}{R^2} + 2 \right) = \frac{kQ}{2R} \left(3 - \frac{r^2}{R^2} \right) \checkmark$$

Yükü Bir İletkenin Potansiyeli

Kaçış a ve b noktaları için

$$V_B - V_A = - \int_A^B \vec{E} \cdot d\vec{l} = 0$$

$$V_B - V_A = 0 \quad V_B = V_A$$

İletkenin içi ve yüzeyi aynı potansiyele sahiptir. Yani eşpotansiyeldir.

Örnek: Birbirine bağlı iki iletken küre

$$V_1 = k \frac{q_1}{r_1}$$

$$V_2 = k \frac{q_2}{r_2}$$

$$V_1 = V_2 \rightarrow k \frac{q_1}{r_1} = k \frac{q_2}{r_2}$$

$$\boxed{\frac{q_1}{r_1} = \frac{q_2}{r_2}}$$

$$r_1 > r_2 \rightarrow q_1 > q_2$$

Yüzeyde elektrik alanları:

$$E_1 = \frac{kq_1}{r_1^2}$$

$$E_2 = \frac{kq_2}{r_2^2}$$

$$\frac{E_1}{E_2} = \frac{\frac{kq_1}{r_1^2}}{\frac{kq_2}{r_2^2}} = \frac{q_1}{r_1} \cdot \frac{1}{q_2} \cdot \frac{r_2^2}{r_1} = \frac{r_2}{r_1}$$